

ten. 'Met verbijstering', aldus later de oud-journalist W. Ch. J. Bastiaans (zelf Indische Nederlander),

'onderging men destijds met welk een tevoren nooit gekende geestdrift de Indo-Europeaan samen met de Indonesiër optrok met vaandels en muziekkorpsen. Demonstraties zoals Indië nooit eerder had gezien . . . Het enthousiasme onder de Indo-Europeanen, in het bijzonder de weinig-bemiddelden die zich hulpeloos voelden en voor wie Douwes Dekker een redder was die hen . . . uit de misère waarin zij zich verzonken voelden, opheffen zou, was enorm. Men moet dit persoonlijk hebben waargenomen om er een indruk van te hebben. Hij werd op handen gedragen en was voor velen letterlijk een Godsgezant.'¹

In de zomer van '13 besloot gouverneur-generaal Idenburg met kracht tegen de Indische Partij op te treden. De doorslag gaf daarbij het feit dat Soewardi in een op 28 juli in *De Expres* opgenomen ingezonden stuk geschreven had over de *wajang*-mythen, eindigend met enkele passages in het Javaans die vertaald luidden: 'Het heilige zwaard zij ons' en 'Alles wat ons in de weg komt, wordt neergehouwen'. Op 1 augustus (Douwes Dekker zou die dag van een tweede reis naar Europa in Batavia terugkeren) werden Tjipto, Soewardi en twee anderen in Bandoeng gearresteerd – Douwes Dekker, daarvan in kennis gesteld, huldigde hen in *De Expres* als strijders voor de vrijheid van Indië en werd vervolgens zelf ook opgepakt. Eerst werd besloten Douwes Dekker, Tjipto en Soewardi naar drie verschillende, afgelegen eilanden te verbannen, maar vervolgens werd hun verzoek Indië te mogen verlaten, ingewilligd; zij vertrokken naar Nederland. Tjipto en Soewardi kregen respectievelijk in '14 en in de zomer van '18 verlof, naar Indië terug te keren. De latere activiteit van Tjipto (zijn verbanning was om gezondheidsredenen zo spoedig beëindigd) zal nog ter sprake komen – die van Soewardi (*Ki Hadjar Dewantoro*) beschreven wij reeds.

En Douwes Dekker?

Hij ging in de Eerste Wereldoorlog eerst een tijdlang in Zürich studeren, nam toen contact op met de Duitse geheime dienst en raakte betrokken bij een Duitse geheime organisatie die via San Francisco Amerikaanse wapens wilde smokkelen naar extremistische elementen onder de Brits-Indische nationalistten. Hij werd in '16 door de Engelsen in Hongkong gearresteerd en in Singapore opgesloten en in '17 naar San Francisco overgebracht om er als getuige *à charge* op te treden in een

¹ W. Ch. J. Bastiaans: *Figuren uit de Indische journalistiek*, p. 50, 56.